

Dorota Kielar

(Euro)Słowianie?*(Евро)Славяне?*

Andrzej L. Zachariasz (red.), *Narody słowiańskie wobec globalizacji*,
Wydawnictwo UR, Rzeszów 2003, s. 310

Książkę – *Narody słowiańskie wobec globalizacji*, wydaną pod redakcją Andrzeja L. Zachariasza – stanowi zbiór referatów wygłoszonych na konferencji na temat: *Filozofia w krajach słowiańskich a procesy globalizacji kulturowej i integracji politycznej Europy*. Konferencja ta została zorganizowana przez Instytut Filozofii, jeszcze wówczas Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, a odbyła się w dniach 8–10 grudnia 2000 roku w Boguchwale k. Rzeszowa. Był to drugi zjazd, zorganizowany w ramach sformułowanej jeszcze w latach dziewięćdziesiątych idei, odbywania w Rzeszowie spotkań filozofów krajów słowiańskich; pierwszy – stanowiła konferencja na temat: *Europejskie modele tolerancji*, która odbyła się w maju 1999 roku. Na obu konferencjach gościli filozofowie z Białorusi, Czech, Litwy, Polski, Słowacji, Słowenii, Rosji i Ukrainy.

Tematem przewodnim prezentowanych tu materiałów pokonferencyjnych jest pojęcie globalizacji, a dokładniej związane z nią problemy i zagadnienia. Jak zauważa

A. L. Zachariasz we *Wprowadzeniu*, referenci „...w wielu swoich wypowiedziach zwracali uwagę nie tylko na samo zjawisko globalizacji, ale także na kwestie zachowania wkładu kulturowego poszczególnych narodów w dotychczasową kulturę światową oraz ich tożsamości i miejsca w zjednoczonej Europie, czy też w tzw. globalnej cywilizacji”, a także „...na przemiany aksjologiczne zachodzące we współczesnym świecie oraz na pewne szczególne ruchy społeczne czy też systemy idei, jak np. myślenie utopijne czy nacjonalizm, nieobce kulturze europejskiej i nieobojętne dla procesów globalizacji”¹. Wygłoszone odczyty zostały opublikowane w trzech grupach tematycznych: pierwsza – *W drodze do cywilizacji globalnej*, druga – *W poszukiwaniu idei filozofii słowiańskiej*, trzecia – *Wobec faktów, idei i wartości*.

Część pierwsza dotyczy kwestii teoretycznych, wskazujących na samo pojęcie globalizacji. Możemy

¹ A. L. Zachariasz, *Wprowadzenie*, [w:] *Narody słowiańskie wobec globalizacji* (red.) A. L. Zachariasz, Rzeszów 2003, s. 9.

tu przeczytać referaty: Cz. Głombika z UŚ – Katowice *Od idei słowiańskiej wzajemności do udziału Słowian w europejskich wspólnotach*; A. L. Zachariasza z UR – Rzeszów *Aksjologia polityczna społeczeństw krajów słowiańskich w procesie zmian systemowych a idea rozumu politycznego*; A. Kiepasa z UŚ – Katowice *Odpowiedzialność jako czynnik tożsamości społeczeństwa a procesy globalizacji*; W. Sztumskiego z UŚ – Katowice *Globalizacja – lęk przed nieznanym, ryzyko nadziei*; T. Szkołuta z UMCS – Lublin *Paradoksy globalizacji a tożsamość kulturalna narodu*; W. Prusika z USz – Szczecin *Myślenie holistyczne a globalizacja kulturowa (Elzenberg a New Age)*; M. Żardeckiej-Nowak z UR – Rzeszów *Globalizacja a kanon kultury*; W. Zięby z UR – Rzeszów *Filozofia i jej rola w kształtowaniu świadomości narodów słowiańskich*; H. Pisarka z UW – Wrocław *W sprawie jednego aspektu globalizacji*.

W wymienionych powyżej tekstach autorzy poruszają przede wszystkim problematykę przemian politycznych, społecznych i kulturowych dwudziestego wieku, które zapoczątkowały drogę ku globalizacji, jednoczeniu się narodów. Inaczej mówiąc, zwracają uwagę na to, iż konsekwencją przemian cywilizacyjnych jest świat globalny. Filozofowie ci pozostają zgodni, co do tego, że proces integracji europejskiej osiągnął już i dotyczy także krajów słowiańskich. Pewną wspólną cechą

przedstawionych tu referatów jest próba zdefiniowania tego, czym jest globalizacja, jaki ma charakter, czy jest zjawiskiem pozytywnym czy negatywnym i czy jest tylko kontynuacją istniejących wcześniej tendencji rozwojowych. Autorzy próbują także rozwikłać paradoksy globalizacji oraz przewidzieć jej konsekwencje. Zauważają także, iż procesy integracyjne przebiegają w różnych formach, na różnych płaszczyznach i w różnych dziedzinach życia społecznego, z różnym stopniem nasilenia. Wskazują także na szybki rozwój nauki, techniki i elektroniki, jako na jeden z istotnych obszarów przebiegu procesów globalizacji. W powyższych tekstach zwracano również uwagę na to, iż ewentualna aksjologia polityczna krajów słowiańskich winna odwoływać się w namyśle nad rzeczywistością społeczną do tzw. rozumu politycznego, a także do wartości, które pozwalają na doskonalenie cywilizacyjne, a wraz z nim osobowe i społeczne człowieka².

W części drugiej, poświęconej tematyce idei sformułowanych w dotychczasowej filozofii krajów słowiańskich, możemy przeczytać teksty filozofów takich jak: В. Ф. Шалькевич z UR – Rzeszów, Университет – Минск *Марьян Массониус и его очерок „Фи-*

² Por. A. L. Zachariasz, *Aksjologia polityczna społeczeństw krajów słowiańskich w procesie zmian systemowych a idea rozumu politycznego*, [w:] *Narody słowiańskie...*, s. 42.

лософіяу Поляков”; S. Symotiuk z UMCS – Lublin *Homo antemurale – w poszukiwaniu filozofii słowiańskiej*; R. Dupkala z PU – Prešov *Spor o charakter „słowiańskiej filozofii” na Slovensku v 19. staroči a jeho kontexty s procesom kultúrnej integrácie Európy v súčasnosti*; A. Ondrejková z UMB – Banská Bystrica *Intencjonalita slovenskej filozofie medzivojnového obdobia*; B. Andrzejewski z UAM – Poznań *„Jakiej filozofii Polacy potrzebują” – raz jeszcze o „humanizmie polskim”*; J. Zouhar z Uniwersytet Brno *Filozofie a česká společnost v 19. a 20. století*; M. Szyszkowska z UW – Warszawa *Bolesława Gaweckiego filozofia dziejów jako ontologia szczegółowa*; М. Н. Верников, А. В. Чайковский z Університет Одеса *Стенан Балеї – філософ культур двох народів*; O. Sisáková z PU – Prešov *Otvorenosť axiologickej Mariana Várossa pre porozumienie kultúr*; K. Kilian z UR – Rzeszów *„Nanofilozofia” czy „nie-doanalizowalne wszytkoznawstwo”?* (na przykładzie filozofii w Polsce dwu ostatnich stuleci); M. Bosak z UR – Rzeszów *Globalizacja a filozoficzne przesłanki sposobu jej realizacji w myśli R. Rorty’ego*.

W tej partii referatów autorzy podjęli się próby ustalenia czy też raczej odnalezienia pewnej tożsamości filozofii narodów słowiańskich. Poszukują tu między innymi specyfiki polskiej mentalności, która swój wyraz znalazła w narodowej myśli, a także dokonują odróżnienia filozofii polskiej od filozofii w Polsce. Jako owoc tych poszukiwań wyłania

się teza mówiąca, iż myśl polska potrafiła zachować wobec inspiracji zewnętrznych jakościową specyfikę i narodową odmienność. Za tym głosem idą i inni, twierdząc, że filozofia polska ma cechy charakterystycznie polskie, wyrażające polski pogląd na świat oraz że dostosowana jest do potrzeb i życia tegoż narodu. Autorzy zwracają tu także uwagę na praktyczny i pragmatyczny charakter tej myśli oraz na to, iż filozofia odrwana od rzeczywistości jest dla Polaków bezwartościowa.

W trzeciej części umieszczono referaty dotyczące problematyki wartości, idei i faktów towarzyszących dziejom kultury słowiańskiej. Znajdziemy tu teksty: V. Leško z PU – Prešov *Dejiny filozofie ako filozofický problem – filozofia dejín filozofie*; W. M. Nowaka z UR – Rzeszów *Filozofia a tradycje narodowe*; R. Wójtowicza z UR – Rzeszów *Karola Wojtyły idea zaangażowania w procesy integracyjne Europy*; A. Habrat z UR – Rzeszów *Kilka refleksji na temat systemu wartości współczesnego człowieka*; S. Gałkowskiego z UR – Rzeszów *Nacjonalizm w jednoczącym się świecie*; A. Wojtunika z UR – Rzeszów *Wolność w obliczu upadku systemów totalitarnych*; A. Krawczyka z UMCS – Lublin *Europejska kultura filozoficzna w rękopiśmiennych podręcznikach Akademii Kijowskiej XVII i XVIII wieku*.

W tej części publikacji, za jedno z ważniejszych zadań, jakich podjęli się filozofowie, należy niewątpliwie uznać próbę zdefiniowania filozofii słowiańskiej, na przykładzie myśli

rosyjskiej i polskiej. Jak zauważają autorzy, filozofie te były kształtowane przez warunki i wydarzenia polityczno-społeczne tych krajów, jak i wartości i idee wyznawane i uznawane przez te narody. Podkreśla się tu, iż filozofia w Polsce to przede wszystkim namysł nad dziejami tego kraju, a do głównych obiektów jej zainteresowania należą: państwo, naród, społeczeństwo i kultura. Nieobce tej filozofii są również wartości takie jak: wiara, kościół, czy w refleksji najnowszej osoba Papieża – Polaka. Z kolei filozofia w Rosji, poza celom społeczno-politycznym, którym miała służyć, została silnie związana z wiarą, religią i przeżyciami mistycznymi. Filozofowie nie omijają tu także problematyki, jakże ważnej zwłaszcza dziś, a dotyczącej systemu wartości współczesnego człowieka, żyjącego w dobie globalizacji. Zwracają uwagę na wieloetniczność, wielokulturowość, wielonarodowość, czyli po prostu na wielość wartości i idei występujących w różnych krajach oraz na związane z tym pluralizmem wartości problemy, ujawniające się w procesie jednoczenia narodów. Autorzy wskazują także na własne pomysły i próby rozwiązania zaistniałych trudności.

Jak więc można zauważyć, materiały zawarte w książce *Narody słowiańskie wobec globalizacji* poświęcone są całkowicie refleksji filozoficznej nad sytuacją i tożsamością krajów słowiańskich w jednoczącej się Europie. Wszak proces globalizacji objął już – choć jeszcze nie

wszystkie – kraje narodów słowiańskich. Mamy w nim do czynienia z procesami jednoczenia się zarówno w sensie politycznym, gospodarczym jak i kulturowym. To z kolei jest często źródłem konfliktów i napięć wynikających z różnic, istniejących w systemach wartości integrujących się państw, w prawie każdym z wymienionych aspektów życia społecznego. I tu właśnie upatruje się roli, jaką ma spełniać filozofia, zwłaszcza filozofia krajów słowiańskich, które to dopiero dołączają do wspólnoty narodów europejskich. To do jej głównych zadań niewątpliwie należy całościowy namysł nad nową sytuacją społeczeństw słowiańskich, współtworzących już przecież tzw. globalną cywilizację. To ona powinna odpowiadać na pytania o możliwość zachowania tożsamości kulturowej poszczególnych narodów, a zwłaszcza na pytanie o możliwość zachowania swojej „słowiańskiej duszy” w nowej zjednoczonej Europie.

Niewątpliwie pewną niedogodnością tej książki, na którą zwraca uwagę sam redaktor, jest publikowanie tekstów jedynie w językach narodowych autorów. Biorąc jednak pod uwagę wspólne pochodzenie języków słowiańskich i podobieństwa w ich brzmieniu i znaczeniu, lektura tekstów obcojęzycznych nie nastręcza większych trudności. A o łatwości wzajemnego zrozumienia i porozumienia między Słowianami, mieli okazję przekonać się wszyscy ci, którzy przybyli na wspomnianą konferencję.